
⁸ In communicatietheoretische discussies over virtual reality wordt een zeer bedreigend beeld geschetst van een realiteit die haar werkelijkheidswaarde verloren is. Men leert ons dat de werkelijkheid een constructie is geworden. De media kunnen de werkelijkheid in vrijwel alles nabootsen. Maar door dat besef is onze ervaring van de werkelijkheid vervaagd. Herinneren wij ons de kwestie of de 'Saddam Hoessein' op de televisie de werkelijke Saddam Hoessein was of een van zijn acht dubbelgangers. Wie gelooft nog in de realiteit van de gevirtualiseerde werkelijkheid? Met behulp van het semiotische begrip: penapparaat kunnen wij vrij nauwkeurig beschrijven wat hier gebeurt. In de semiotiek worden drie bestaanswijzen onderscheiden: virtueel, actueel en reëel. Virtueel bestaan waarden, objecten en subjecten zolang ze nog niet met elkaar verbonden zijn. Ze leiden als het ware een vrij zwevend bestaan: / schoonheid/, een gedicht, een vrouw. Als een waarde met een object verbonden wordt, worden beide geactualiseerd. Dan heet het gedicht schoon, en is /schoonheid/ iets dat in dit gedicht te vinden is. Van realisatie kan men pas spreken wanneer het waarde-object met een subject wordt verbonden, dus wanneer de vrouw de schoonheid van het gedicht opneemt. Wanneer dus de mediale werkelijkheid virtueel genoemd wordt, dan wil dat zeggen dat de figuren en waarden in de mediale werkelijkheid vrij zweven en nog niet met

effecten, zoals galm en microfoonsafstand. Op de televisie wordt een pelgrimstocht gerepresenteerd door een reeks beeldenreportages, waardoor je het idee hebt de hele wereld vanuit je leunstoel te kunnen bereizen. Aldus neemt het medium de werkelijkheid op, mediatiseert hij haar en stelt hij haar present in de virtualiteit.

De semantische component van de media wordt vooral gekenmerkt door de virtualiteit. In de virtualiteit zijn de figuren en thema's uit de werkelijkheid meer dan getrouw overgenomen – alle eigenschappen zijn verzameld –, maar zij zijn losgeweekt van hun betekenissen. Een tijger op de televisie boezemt geen angst in, tulpen kondigen geen lente aan, water lest geen dorst en een klap doet geen pijn. Omgekeerd maken de media het ons mogelijk ons in een andere wereld te begeven, gewoon om er te spelen. Op internet kunnen we ons begeven in vele werelden en doen alsof we er werkelijk en niet alleen virtueel deel van uitmaken: Country-zanger, automonteur, belegger, natuurkenner, benedictijn, we zijn overal welkom zonder dat we ons echt moeten engageren. Figuren van de virtualiteit zijn los verkrijgbaar, want ze horen nergens thuis, zijn aan niets gehecht, betekenen eigenlijk niets, *totdat* een mens van vlees en bloed ze opneemt en betekenis geeft.⁸

– De viering van de liturgie

De syntactische component van de liturgische viering wordt gekenmerkt door heiliging, waarbij heiliging een participatie van de mens is aan de werkelijkheid (de werking, het heilswerk) van de Heilige. De hierboven aangestipte syntactische ongrijpbaarheid van het zegenen, waarbij wij God zegenen als de Gene van wie alle zegen komt, kan alleen maar begrepen worden als een deelname van de kerk aan het werk van de Heilige. En dit is niet alleen maar een dogmatische constructie, maar doordrenkt alle liturgische handelingen en veroorzaakt zo een bepaalde onzekerheid die voorgangers allemaal wel kennen: 'Wie ben ik dat ik dit mag zeggen?' Ik herinner me dat beginnende predikanten daar zo'n punt van maakten: ze waren allemaal erg bedreven in de bediening van het Woord, maar durfden aan het eind van de dienst de zegen niet te geven.

De semantische component van de liturgische viering wordt gekenmerkt door de belichaming van een voorgegeven, voorgeschreven zin. Op college mogen theologen met elkaar discussiëren over deze of gene betekenis. Maar als je in de viering zegt dat Jezus niet God is en niet uit de doden is opgestaan, dan stap je uit de kerk, want in de kerk wordt je geacht *het geloof* van de Schrift te communiceren, dat wil zeggen uit te leggen volgens een bepaalde traditie. In deze is de liturgie een omkering van de media, maar ook een voltooiing. In de virtualiteit van de media worden namelijk waarden, objecten en subjecten van elkaar losgeweekt en